

Sammanfattning av aktuell kunskap om järnnutrition

Leif Hallberg, Nils-Georg Asp, red.
Iron nutrition in health and disease.
364 sidor. Lund: Stiftelsen Svensk Näringsforskning, 1996. ISBN 0-86196-5442.

Recensent: Rolf Hultcrantz, docent och verksamhetschef vid kliniken för gastroenterologi och hepatologi, Karolinska sjukhuset, Stockholm.

Boken är en sammanfattning av ett möte om järn och nutrition som organiserades av Svensk förening för nutrition som ett Berzelius-symposium augusti 1995. Mötet var av hög klass, och ett flertal mycket väl kända internationella forskare i ämnet deltog och har skrivit ned sina föredrag. Boken är på 350 sidor och indelad i 35 kapitel, av vilka cirka en tredjedel handlar om järnomsättning och vilka behov av järn som finns i livets olika skeenden. En tredjedel handlar om effekter av järnbrist och resten handlar om skadliga effekter av för mycket järn.

Bra kapitel i svåröverskådlig disposition

Vissa kapitel är mer omfattande, som till exempel de om järnmetabolism extra- och intracellulärt, och vissa endast på några textsidor. Avsnittet om metoder att studera järnupptag och dietära faktorer som påverkar upptaget för en mycket stor del.

Boken inleds med två bra kapitel om hur järnomsättningen kontrolleras dels i kroppen, dels på den cellulära nivån. Man vet fortfarande mycket lite om vad som styr upptaget av järn, och detta framgår av ett kapitel av den framstående forskaren T H Bothwell. Kapitlet är dock en mycket bra sammanfattning av den aktuella kunskapen. De senaste åren har många spännande fynd gjorts vad gäller den intracellulära kontrollen av järnomsättning. Vi vet nu hur cellen styr sitt järnupptag, nämligen via ett ämne som kallas »iron regulatory protein» som styr dels ferritinsyntes, dels syntes av transferrinreceptorer. En

mycket känslig och snabb process kan således reglera omsättningen, detta beskrivs bra i boken.

En stor del av boken handlar om järnets betydelse för hälsan med framför allt inriktning på hur man skall undvika järnbrist. Inte mindre än nio kapitel handlar om järnbehov i olika åldrar och hur järnbrist skall undvikas med kost. Sju kapitel handlar om hur man skall kunna uppskatta kroppens järninnehåll och hur man skall mäta järnupptag. Detta område är i och för sig viktigt men kunde möjligen ha tonats ned något. Dessa två områden varvas på ett sätt som gör det överskådligt och kunde redaktionellt förbättrats.

Effekter på kroppen av järnbrist tas upp i fyra kapitel som är bra, men man undrar varför det metodologiska avsnittet fick större plats än dessa kapitel.

Järn och infektion behandlas i ett bra kapitel. Detta är ett mycket intressant område, och det är möjligt att stora delar av jordens befolkning som har järnbrist har viss nytta av detta tillstånd eftersom det försvårar tillväxt i kroppen för mikrobiella agens som till exempel tuberkulos.

Järnöverskott större problem än järnbrist

Det senaste decenniet har järnöverskott framstått som ett större problem inom medicinen än järnbrist, åtminstone i västvärlden. Kongresser om järn handlar mycket lite om järnbrist nuförtiden medan stor kraft läggs ned på att studera skadliga effekter av för mycket järn. Detta område behandlas i åtta kapitel.

Speciellt intressanta är de studier som handlar om effekter av järn för risken att utveckla hjärt-kärlsjukdom och cancer. Båda dessa områden har belagts dels experimentellt, dels epidemiologiskt. De epidemiologiska studierna kommer initialt från Finland men har varit svåra att vederlägga i andra delar av världen. Tyvärr kom fyndet av att en HLA-gen är muterad vid hemokromatos ett år efter att kongressen hölls, varför denna information saknas i boken. Kapitlet om hemokromatos är bra, men det om genetiken vid hemokromatos är relativt meningslöst.

Typisk symposiebok med få redationella ingrepp

Sammanfattningsvis kan sägas att boken är en typisk symposiebok där redaktörerna har erhållit ett antal sammandrag av författarnas föredrag och

gjort relativt få redaktionella ingrepp. Boken är, trots att den är relativt tunn, något svåröverskådlig eftersom ämnen blandas här och var. Vissa kapitel är mycket bra, framför allt de som är mer översiktliga. Andra är relativt substanslösa och utan viktig information.

Det är svårt att uttala sig om vilken grupp boken riktar sig till. Den innehåller troligen för mycket och svårfunnen information för medicine kandidater och den kliniskt arbetande invärtes medicinske doktorn eller gastroenterologen. Nutritionister och specialintresserade läkare bör naturligtvis ha glädje av denna bok. •

Populärt om mänsklighetens genetiska mångfald

Fredrik Sjöberg. **Vi och dom**, 116 sidor. Stockholm: Bokförlaget Atlantis, 1997. Pris ca 160 kr. ISBN 91-7486-457-2.

Recensent: Lars Backman, professor emeritus, institutionen för medicinsk genetik, Umeå universitet.

Detta är den sjätte skriften i Vetenskapsakademins serie om »Människan och den nya biologin».

Boken har liksom de tidigare böckerna i serien tillkommit i ett slags lagarbete. En expertgrupp av åtta forskare har samlats och samtalat kring teorier och fakta om mänsklighetens genetiska mångfald. Författaren Fredrik Sjöberg har deltagit i sammankomsterna, och han har skrivit texten med utgångspunkt i gruppens samtal. Manuskriptet har sedan granskats av hela gruppen.

Lättlästa och underhållande essäer

Resultatet har blivit en lättläst och underhållande bok bestående av ett antal kapitel, eller snarare essäer, kring temat mänsklighetens genetiska mångfald. Boken är aktuell och beskriver nya